

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/59/212-215>

Aytan İsmayılova

Xəzər Universiteti

magistrant

<https://orcid.org/0009-0001-1988-6337>

aytan.ismayilova2024@khazar.org

Startupların maliyyə riskləri və qeyri-müəyyənlik faktorları

Xülasə

Müasir iqtisadiyyatda startuplar innovasiya və texnoloji inkişafın əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri hesab olunur. Lakin onların fəaliyyəti yüksək maliyyə riskləri və qeyri-müəyyənlik şəraitində formalaşır. Startuplar adətən məhdud kapital, qeyri-sabit gəlir axını və bazarda tanınmama problemi ilə üzləşirlər. Bu isə likvidlik çatışmazlığı, investisiya riskləri və nağd pul axınının qeyri-sabitliyi kimi maliyyə risklərini artırır.

Startupların əsas maliyyə risklərinə kapitalın çatışmazlığı, investordan asılılıq, bazar riskləri, əməliyyat xərclərinin düzgün proqnozlaşdırılmaması və gəlirlərin gecikməsi daxildir. Xüsusilə ilkin mərhələdə biznes modelinin sınaqdan keçirilməsi dövründə gəlir əldə etmə qeyri-müəyyən xarakter daşıyır. Bu isə risklərin ölçülməsi və idarə olunmasını çətinləşdirir.

Qeyri-müəyyənlik faktorları isə əsasən bazar tələbinin dəyişkənliyi, rəqabət mühitinin sürətli transformasiyası, texnoloji yeniliklərin sürəti, hüquqi tənzimləmələr və makroiqtisadi sabitliklə bağlıdır. Startuplar innovativ məhsul və ya xidmət təqdim etdikləri üçün çox zaman bazarın reaksiyası əvvəlcədən dəqiq proqnozlaşdırıla bilmir. Bundan əlavə, valyuta məzənnələrinin dəyişməsi, inflyasiya və investisiya mühitindəki dalğalanmalar maliyyə sabitliyinə birbaşa təsir göstərir.

Açar sözlər: *startuplar, maliyyə, investisiya, likvidlik, nağd, kapitalın, bazar*

Aytan İsmayılova

Khazar University

Master's student

<https://orcid.org/0009-0001-1988-6337>

aytan.ismayilova2024@khazar.org

Financial Risks and Uncertainty Factors of Startups

Abstract

In the modern economy, startups are considered one of the main driving forces of innovation and technological development. However, their activities are formed in conditions of high financial risks and uncertainty. Startups usually face the problem of limited capital, unstable income stream and lack of recognition in the market. This increases financial risks such as lack of liquidity, investment risks and instability of cash flow.

The main financial risks of startups include lack of capital, dependence on investors, market risks, incorrect forecasting of operating costs and delay in revenues. Especially at the initial stage, revenue generation is uncertain. This makes it difficult to measure and manage risks.

Uncertainty factors are mainly related to the volatility of market demand, rapid transformation of the competitive environment, the speed of technological innovations, legal regulations and macroeconomic stability. Since startups offer innovative products or services, the market reaction is often unpredictable. In addition, fluctuations in exchange rates, inflation, and the investment climate have a direct impact on financial stability.

Keywords: *startups, finance, investment, liquidity, cash, capital, market*

Giriş

Müasir global iqtisadiyyatda startuplar innovasiyanın, texnoloji inkişafın və rəqəmsal transformasiyanın əsas hərəkətverici qüvvəsi kimi çıxış edirlər. Xüsusilə rəqəmsal iqtisadiyyatın genişlənməsi, süni intellekt, fintex, e-ticarət və platforma biznes modellərinin inkişafı startupların sayının sürətlə artmasına səbəb olmuşdur. Startuplar yeni ideya və texnologiyaları kommersiyalaşdıraraq bazara əlavə dəyər qazandırır, məşğulluğu artırır və rəqabət mühitini gücləndirirlər. Lakin onların fəaliyyəti ənənəvi biznes modellərindən fərqli olaraq yüksək risk və qeyri-müəyyənlik şəraitində formalaşır.

Startupların əsas xüsusiyyəti innovativ məhsul və ya xidmət təqdim etmələri, sürətli böyümə potensialına malik olmaları və məhdud maliyyə resursları ilə fəaliyyətə başlamalarıdır. İlk mərhələdə (seed və early stage) bu müəssisələr adətən öz vəsaitləri, ailə və dost investisiyaları, biznes mələkləri və ya vençur kapital fondları hesabına maliyyələşdirilirlər. Lakin gəlir axınının qeyri-sabit olması, biznes modelinin hələ tam sınaqdan keçirilməməsi və bazar tələbinin qeyri-müəyyənliyi maliyyə risklərini artırır. Bu baxımdan startupların maliyyə dayanıqlılığı və uzunmüddətli davamlılığı ciddi təhlil tələb edən məsələdir.

Maliyyə riskləri startuplar üçün müxtəlif formalarda özünü göstərir. Likvidlik riski, yəni cari öhdəliklərin vaxtında yerinə yetirilməməsi təhlükəsi, startupların ən çox rast gəlinən problemlərindən biridir. Eyni zamanda investisiya riskləri, kapitalın cəlb edilməsində çətinliklər, əməliyyat xərclərinin düzgün proqnozlaşdırılmaması və gəlirlərin gözlənilən səviyyəyə çatmaması müəssisənin fəaliyyətində mənfi təsir göstərə bilər. Qeyri-müəyyənlik faktorları isə əsasən bazar şərtlərinin dəyişkənliyi, texnoloji yeniliklərin sürəti, rəqabətin intensivləşməsi və makroiqtisadi mühitin sabit olmaması ilə bağlıdır.

Xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə, o cümlədən Azərbaycan kimi bazarlarda startupların maliyyə mühiti daha həssas xarakter daşıyır. Investisiya ekosisteminin yetərinə inkişaf etməməsi, risk kapitalının məhdudluğu və normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsinə ehtiyac maliyyə qeyri-müəyyənliyini artıran amillər sırasındadır. Bununla yanaşı, rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı və dövlət tərəfindən innovasiya təşəbbüslərinin dəstəklənməsi yeni imkanlar yaradır.

Tədqiqat

Startupların maliyyə riskləri və qeyri-müəyyənlik faktorlarının təhlili göstərir ki, bu tip müəssisələr ənənəvi biznes strukturlarından fərqli olaraq daha yüksək risk mühitində fəaliyyət göstərirlər. Bunun əsas səbəbi onların innovativ məhsul və xidmətlərə əsaslanması, bazara yeni daxil olmaları və gəlir modelinin ilk mərhələdə tam formalaşmamasıdır. Əksər startuplar fəaliyyətlərinin ilk illərində mənfəət əldə etmir, daha çox böyüməyə və bazar payı qazanmağa fokuslanırlar. Bu isə xərclərin gəlirləri üstələməsi riskini artırır və maliyyə dayanıqlığını zəiflədir (Blank, & Dorf, 2020).

Maliyyə risklərinin əsas istiqamətlərindən biri likvidlik riskidir. Startuplar adətən məhdud kapital ilə fəaliyyətə başladıkları üçün nağd pul axınının düzgün planlaşdırılmaması qısa müddətdə öhdəliklərin yerinə yetirilməsində çətinlik yarada bilər (Damodaran, 2012). Xüsusilə əməkhaqqı, icarə, texniki infrastruktur və marketinq xərcləri sabit xarakter daşdığı halda, gəlirlər qeyri-sabit və proqnozlaşdırılması çətin olur. Bu disbalans likvidlik böhranına səbəb ola bilər. Nağd pul axınının idarə edilməsində buraxılan səhvlər startupların bazardan erkən çıxmasına gətirib çıxaran əsas faktorlardandır (Gompers, & Lerner, 2004).

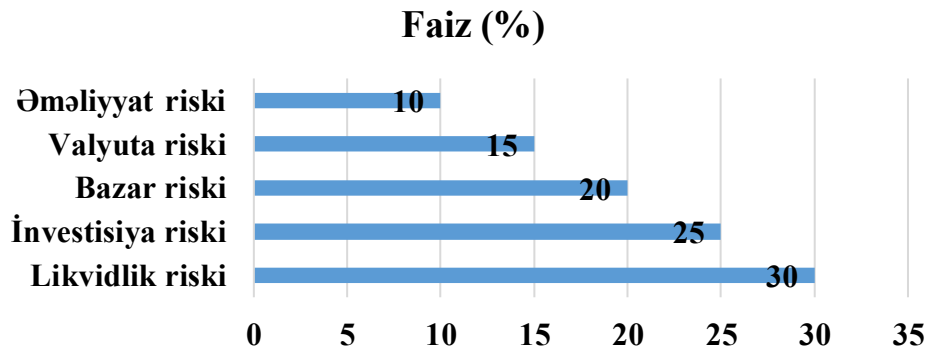
Digər mühüm risk investisiya riskidir. Startupların böyüməsi üçün xarici maliyyə mənbələrinə ehtiyac yaranır və bu, onları investor qərarlarından asılı vəziyyətə salır (Ries, 2011). Investorların gözləntilərinin yüksək olması, gəlirlilik modelinin aydın olmaması və ya bazar potensialının şübhə doğurması investisiya cəlb edilməsini çətinləşdirə bilər. Eyni zamanda, investorlardan asılılıq pay bölgüsündə nəzarətin azalmasına və strateji qərarların təsir dairəsinin dəyişməsinə səbəb ola bilər (Cumming, & Johan, 2017).

Bazar riski də startuplar üçün ciddi təhlükədir. İnnovativ məhsul və xidmətlərin bazarda necə qarşılanacağı əvvəlcədən tam müəyyən edilə bilmir. Müştəri davranışlarının dəyişkənliyi, rəqiblərin sürətli adaptasiyası və alternativ texnologiyaların yaranması startupların mövqeyini zəiflədə bilər (Knight, 1921). Xüsusilə texnoloji sahədə fəaliyyət göstərən startuplar üçün məhsulun köhnəlmə

sürəti yüksəkdir və davamlı innovasiya tələb olunur. Əks halda, rəqabət qabiliyyəti azalır və gəlir perspektivi zəifləyir (Timmons, & Spinelli, 2009).

Makroiqtisadi qeyri-müəyyənliklər də maliyyə risklərini dərinləşdirir. İnflyasiya, faiz dərəcələrinin artması, valyuta məzənnələrinin dəyişməsi və iqtisadi tənəzzül kimi amillər investisiya mühitinə və istehlakçı davranışlarına təsir göstərir. Xüsusilə xarici bazarlara çıxan startuplar üçün valyuta riski əlavə maliyyə yükü yarada bilər. Bundan başqa, normativ-hüquqi mühitdə baş verən dəyişikliklər, vergi siyasətində yeniliklər və lisenziyalaşdırma tələbləri də qeyri-müəyyənliyi artıran faktorlardandır (Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi. 2022).

Qrafik 1: Startupların Maliyyə Risklərinin Struktur Paylanması (%).

Mənbə:Global Entrepreneurship Monitor. (2023). *Global Entrepreneurship Monitor 2022/2023 Global Report*. GEM Consortium. <https://www.gemconsortium.org/report>

Qrafik 1 startupların qarşılaşdığı əsas maliyyə risklərinin nisbi paylanmasını göstərir. Göründüyü kimi, ən yüksək paya malik risk növü likvidlik riskidir (Kərimov, 2021). Bu, startupların ilkin mərhələdə nağd pul axınının qeyri-sabit olması, sabit xərclərin yüksəkliyi və gəlirlərin gec formalaşması ilə bağlı çətinliklər yaşadığını göstərir. Likvidlik problemləri adətən müəssisənin cari öhdəliklərini vaxtında yerinə yetirə bilməməsi ilə nəticələnə bilər və bu da fəaliyyətin dayandırılmasına qədər gedib çıxma bilər (Quliyev, 2020).

İkinci yerdə investisiya riski dayanır. Bu, startupların xarici maliyyə mənbələrindən – xüsusilə biznes mələkləri və vençur kapital fondlarından – asılılığını əks etdirir. İnvestor marağının azalması və ya gözlənilən maliyyənin cəlb edilməməsi böyümə tempini zəiflədə və strateji planların həyata keçirilməsini çətinləşdirə bilər (Hasanlı, 2019).

Bazar riski də əhəmiyyətli paya malikdir və məhsul və ya xidmətin bazar tərəfindən necə qəbul ediləcəyi ilə bağlı qeyri-müəyyənliyi ifadə edir. Rəqabətin artması, müştəri davranışlarının dəyişməsi və alternativ texnologiyaların yaranması startupların gəlirliliyinə təsir göstərir (World Bank, 2023).

Valyuta və əməliyyat risklərinin payı nisbətən aşağı olsa da, xüsusilə beynəlxalq bazarlara çıxan və ya xarici valyutada maliyyələşən startuplar üçün bu risklər ciddi maliyyə təsirləri yarada bilər. Əməliyyat riskləri isə daxili idarəetmə, proseslərin səmərəliliyi və resursların düzgün bölüşdürülməsi ilə bağlıdır.

Nəticə

Aparılan təhlil göstərir ki, startupların fəaliyyəti yüksək maliyyə riskləri və qeyri-müəyyənlik şəraitində formalaşır. Xüsusilə likvidlik və investisiya riskləri startupların davamlı inkişafına birbaşa təsir edən əsas amillərdir. İlkin mərhələdə gəlirlərin qeyri-sabitliyi və kapital çatışmazlığı maliyyə dayanıqlığını zəiflədir və strateji qərarların qəbulunu çətinləşdirir. Bununla yanaşı, bazar dəyişkənliyi, texnoloji yeniliklərin sürəti və makroiqtisadi faktorlar startupların risk mühitini daha da mürəkkəbləşdirir.

Nəticə etibarilə, startupların uzunmüddətli uğuru üçün effektiv maliyyə planlaşdırılması, nağd pul axınının düzgün idarə olunması, investisiya mənbələrinin diversifikasiyası və risk menecment strategiyalarının tətbiqi vacibdir. Həmçinin innovasiya ilə yanaşı, maliyyə intizamının

gücləndirilməsi və strateji proqnozlaşdırma mexanizmlərinin qurulması startapların bazarda dayanıqlı mövqə tutmasına şərait yaradır. Beləliklə, risklərin düzgün qiymətləndirilməsi və idarə olunması startap ekosisteminin inkişafının əsas şərti kimi çıxış edir.

Ədəbiyyat

1. Blank, S., & Dorf, B. (2020). *The startup owner's manual: The step-by-step guide for building a great company*, 608.
2. Damodaran, A. (2012). *Investment valuation: Tools and techniques for determining the value of any asset*, (3rd ed.), 992.
3. Gompers, P., & Lerner, J. (2004). *The venture capital cycle* (2nd ed.), 592.
4. Ries, E. (2011). *The lean startup: How today's entrepreneurs use continuous innovation to create radically successful businesses*, 336.
5. Cumming, D., & Johan, S. (2017). *Venture capital and private equity contracting: An international perspective* (2nd ed.), 784.
6. Knight, F. H. (1921). *Risk, uncertainty and profit*, 381.
7. Timmons, J. A., & Spinelli, S. (2009). *New venture creation: Entrepreneurship for the 21st century* (9th ed.), 768.
8. Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi. (2022). *Azərbaycan Respublikasında innovasiya və startap ekosistemi üzrə illik hesabat*, 124.
9. Kərimov, R. (2021). Azərbaycanada startapların maliyyələşmə problemləri və risk faktorları. *Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Elmi Xəbərləri*, 9(2), 45–58.
10. Quliyev, T. (2020). Kiçik və orta biznesdə maliyyə risklərinin idarə olunması mexanizmləri. *İqtisadiyyat və İdarəetmə*, 3(1), 67–82.
11. Hasanlı, R. (2019). Innovation and startup ecosystem development in Azerbaijan. *Economic and Social Development Journal*, 6(4), 112–125.
12. World Bank. (2023). *Global economic prospects*, 218.

Daxil oldu: 04.09.2025

Qəbul edildi: 16.01.2026